

Shakespeare: Loppiaisaatto | Maailmankirjat

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI

*Loppiaisaatto*a sanotaan Shakespearen hyvästijätöksi komedialle – se on melankolinen komedia. Siinä hyvästellään myös iloinen Elisabethin ajan Englanti ja aavistellaan 1600-luvun puritaanien valtaan tuloa. *Loppiaisaaton*_ uutta Pentti Saaritsan suomennosta on nautinto lukea. Täydennykseksi voi katsoa *You Tubesta* erilaisia pätkiä ja versioita *Twelfth Night*-filmatisoinneista.

On miellyttävää lukea Saaritsan selkeää, taitavasti kulkevaa suomennosta. Modernistien helmasyntinä voisi pitää alttiutta säkeenlylykseen, sitä on vältelty mahdollisuuksien mukaan, vaikka se olisi kääntäjälle helppo ratkaisu. Renessanssin aikaan säkeenlylystä käytettiin harvoin, ja säkeitä punottiin niin, että yksi ajatus asettui yhdelle riville – ei ylityksiä. Seuraava esimerkki Saaritsalta on täydellisesti onnistunut. Tällainen yksinkertaisuus ja selkeys on vakuuttavaa.

VIOLA:

Oi, jospa voisin palvella häntä,
ja päästä suojaan maailman katseilta
kunnes tilaisuuden kypsyttyä
paljastaisin kuka olen. (I.2. r 42-45)

Otteessa eräs päähenkilöistä, Viola on juuri kuullut että Orsino on hyvä mies. Niinpä tämä haaksirikosta selviytynyt nainen päättää hakeutua turvaan Orsinon palvelukseen, sitä varten hänen tosin täytyy pukeutua mieheksi. *Loppiaisaaton*_ filmiversioiden katsomisen nautinto on eroottisuudessa, joka tästä genderblender-leikistä syntyy.

Ensimmäinen yhteinen kohtaus Orsinon ja Violan (Cesario-nimisenä nuorukaisena esiintyen) välillä onkin jo herkullista flirttiä sillä mitä katsoja tietää. Joku tuossa uudessa palveluspojassa kiehtoo Orsinoa niin, että hän on alituisen hiplaamassa tätä. Kyse ei ole niinkään homoseksuaalisuudesta, kuin naisellisista piirteistä nuorukaisessa. Uudesta palveluspojasta on näiden avujen vuoksi tullut nopeasti tullut Orsion läheisin ja luotettavin apulainen.

Uushistoristisen Shakespeare-tutkimuksen guru Stephen Greenblatt onkin analysoinut tarkasti niitä eroottisia asetelmia, joiden tarkoituksena on kiusoitella katsojaa, sekä tuottaa hänelle nautintoa. Renessanssi-komedioissaan Shakespeare osasi nostaa esille juuri niitä elementtejä, jotka tuottivat nautintoa aikansa katsojille. Mies naisen roolissa ja nainen miehen roolissa on tällainen nautintoviritys, joka yhdistää renessanssin ja nykyajan erotiikkaa.

*Loppiaisaatto*a lukiessa nousee esiin melankolinen elementti, joka on filmeissä käynyt vähiin. Vaikka paras *You Tubesta* löytyvä versio on sellainen, jossa Violan osassa on **Helen Hunt**,

silti siitä puuttuu melankolia täysin, tuloksena on hauska komedia. Vaalea ja aneeminen Helen Hunt olisi ollut loistava melankolisena Violana, mutta ohjaaja on hakenut juttuun hilpeyttä.

Melankolisen komediaa rakentaessaan Shakespeare on käynyt osuvasti asian ytimeen, siihen minkä myöhemmin Freud määritteli melankolian olemukseksi. Henkilö, joka tietää että hänen rakkautensa ei voi toteutua, samalla myös toistaa omaan perhekuvioonsa kätkeytyvää surua.

Melankolista sävyä täydentävinä sivuhenkilöinä Topi Röyhtä on jatkuvasti kännissä oleva surumielinen sekoilija, sekä narri Fabian. Narri on uskomaton suunsoittaja, verbaali irrottelija kuten Shakespearella aina, mutta tämän lisäksi Fabian laulaa paljon, ja laulut ovat koskettavia ja surumielisiä.

Loppiaisaton kolmiodraama rakentuu asetelmalle, jossa jokainen on surullinen. Orsino on surullinen, koska on rakastunut kreivitär Oliviaan joka ei välitä hänestä. Olivia on surullinen, koska rakastuu näytelmän alkupuolella miehenä esiintyvään Violaan ja tämä torjuu hänet kaikin tavoin. Tilanne paljastuu Violalle varsin pian, toisen näytöksen alussa hän näkee tilanteen:

Miten käynee? herrani rakastaa hullun lailla

Oliviaa, ja minä, hulluparka, herraani.

Ja kreivitär hakshti ihastumaan minuun. (II.2.r.33-35)

Saaritsan käännöksessä ilmenevä säkeenylitys on tässä kohtaa osuva, se painottuu sanaan "Olivia" ja juuri tämä nimi voikin aiheuttaa rytmihäiriön Violan puheeseen.

Käänteiset nimet, Viola ja Olivia, ovat herättäneet monenlaista pohdintaa. Useissa filmiversioissa Olivia on dominoiva kreivitär kun taas Viola on alistuva, tekstissäkin pistää silmään se kuinka usein hän sanoo haluavansa vain palvella herraansa. Siksi Olivia häneen rakastuikin – ja komedian onnellinen loppu syntyy siitä, että Sebastian, Violan kaksoisveli ilmaantuu Illyriaan ja Olivia saa hänet. Vasta nyt Viola voi paljastaa todellisen naisen itsessään ja niinpä lopuksi vietetään kaksoiskihlajaisia.

Shakespeare osaa todella kehitellä eroottisia vireitä, ja tuoda esiin noita renessanssin pukeutumisleikkejä joita harrastettiin naamiaisissa – tai sitten kun leikittiin pastoraalia, jossa paimenet ja piikatytöt, ylimysnaiset ja prinssit kirmasivat luonnon helmassa.

Loppiaisatossa on jo renessanssin loppumisen merkkejä, siinä hyvästellään tuon ajan kauneusihannetta. Sitä ihmisen kauneuden ideaalia, mitä kuvataiteessa voi ihailia Michelangelon maalauksissa. Sanotaan, että ihmisruumista kuvanneen Michelangelon mallina oli nuorukaisia joiden hahmoa piti vain hieman täydentää että niistä tuli nuoria naisia. Samankaltainen sukupuolinen häilyntä, ja huomaamattomat rajanylitykset kiinnostivat Shakespearea.

Stephen Greenblatt esittää tosin, että Shakespeare myös ironisoi sitä kauneuden ideaalia, mikä renessanssin estetiikkaan kuului. Hän viittaa *Loppiaisatossa* kohtaan, jossa Olivia poistaa mustan harson ja paljastaa kasvonsa Violalle, joka toteaa että tämä on hyvin kaunis,

ja että hänen kannattaisi lisääntyä ja tuottaa kopioita itsestään, Olivia vastaa ironisesti, ja proosakielellä. Greenbalttin mukaan tässä Shakespeare pilkkaa jo renessanssin harmonisten kasvojen ideaa:

Aion monistaa kauneuteni eri tavoin. Se luetteloidaan, ja jokainen osa ja jäsen kirjataan viimeiseen tahtooni, kuten, item. kaksi huulta, melko punaiset, item. kaksi harmaata silmää ynnä niihin luomet, item. yksi kaula, yksi leuka, ja niin edespäin. (I.5 r.245-250).

William Shakespeare: *Loppiaisaatto*, suom Pentti Saaritsa, WSOY 2012

Katso myös: You Tube: Helen Hunt in Twelfth Night